

Ειδικές αρμοδιότητες

Ειδικές αρμοδιότητες

1. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως πλαίσιο προαγωγής της εφαρμογής της σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες

1.1. Θεσμικό πλαίσιο

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων που του έχουν ανατεθεί με βάση τον Ν. 4488/2017, ως Πλαίσιο Προαγωγής για την εφαρμογή της Σύμβασης του Ο.Η.Ε., παρακολούθησε τις δημόσιες πολιτικές στην κατεύθυνση άρσης των εμποδίων που δυσχεραίνουν την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρίες στην κοινωνική και οικονομική ζωή, χειρίστηκε αναφορές σχετικά με την παραβίαση των δικαιωμάτων τους και επανέλαβε προτάσεις και συστάσεις προς τη Διοίκηση.

Με τον Ν. 4780/2021, ο Συνήγορος του Πολίτη ορίστηκε τακτικό μέλος στην Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας, συμβουλευτικό όργανο της πολιτείας για την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρίες σε όλους τους τομείς ανθρώπινης δραστηριότητας. Με τη συμμετοχή του αυτή, ο Συνήγορος ενημερώνεται για τις εξελίξεις που σχεδιάζονται ή υλοποιούνται για την προαγωγή των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και την πρόοδο που έχει επιτευχθεί κατά την υλοποίηση του οικείου εθνικού σχεδίου δράσης και συνεισφέρει την εμπειρία και τις διαπιστώσεις του από τα δεδομένα και την ανάλυση του χειρισμού των σχετικών αναφορών.

Στο πλαίσιο του θεσμικού του ρόλου, κατά τον Ν. 4488/2017, συμμετείχε στις συνεδριάσεις της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της Βουλής των Ελλήνων, καθώς και της Υποεπιτροπής για τα θέματα των Ατόμων με Αναπηρία, ενημερώνοντας κατά το λόγο των αρμοδιοτήτων του. Στην ειδική ετήσια έκθεση του Συνηγόρου, που δημοσιοποιείται στις αρχές του έτους και αφορά στην κατάσταση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες κατά τη χρονιά που πέρασε, θέματα εστίασης αποτελούν τα ζητήματα προσβασιμότητας, εκπαίδευσης, απασχόλησης, κοινωνικής προστασίας των ατόμων με αναπηρία, με έμφαση στην ιδιαίτερη ευαλωτότητα των παιδιών με αναπηρία. Ενδεικτικά παρατίθενται παρακάτω ορισμένα από τα θέματα που περιλαμβάνονται στην ειδική έκθεση.

1.2. Προσβασιμότητα

Για το κρίσιμο ζήτημα της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στο δομημένο περιβάλλον, βήμα προόδου σε κανονιστικό επίπεδο απετέλεσε η δημοσίευση της υπ' αριθμ. οικ. ΥΠΕΝ/ΔΜΕΑΑΠ/99709/796/22.10.2021 υπουργικής απόφασης (Φ.Ε.Κ. Β' 5045), με την οποία θεσπίστηκαν τεχνικές προδιαγραφές για τις μελέτες προσβασιμότητας που αφορούν σε κτίρια και κοινόχρηστους υπαίθριους χώρους. Την επίμαχη εκκρεμότητα είχε επισημάνει ο Συνήγορος του Πολίτη στις Εκθέσεις των ετών 2019 και 2020¹⁷⁷. Η ρύθμιση αφορά στα νέα κτίρια, αλλά και στα παλαιότερα, που προσαρμόζονται ώστε να γίνουν προσβάσιμα, καθώς και στις διαμορφώσεις δημόσιων κοινόχρηστων χώρων στο αστικό περιβάλλον. Ζητούμενη, πάντως, παραμένει η πραγματική εφαρμογή των υφιστάμενων μέτρων προσβασιμότητας. Στην πράξη, συχνά ακυρώνονται από παράγοντες, όπως η παράνομη στάθμευση οχημάτων, η κατάληψη των οδεύσεων τυφλών ή των θέσεων στάθμευσης ΑμεΑ, κ.ο.κ. Σε κάποιες περιπτώσεις δε, τηρούνται μόνο ως προς τον τύπο, όπως διαπίστωσε ο Συνήγορος σε αυτοψία σε δημόσιο νοσοκομείο, όπου υπήρχε μεν επαρκής αριθμός αναπηρικών τουαλετών, ωστόσο αυτές ήταν μονίμως κλειδωμένες, αμφίβολης λειτουργικότητας και χωρίς εξωτερική σήμανση. Ομοίως, σε αυτοψίες που πραγματοποίησε δειγματοληπτικά σε δικαστικά κτίρια, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι την προσβασιμότητα περιόριζε σημαντικά ο ίδιος ο σχεδιασμός των κτιρίων και των δικαστικών αιθουσών¹⁷⁸.

1.3. Πιστοποίηση και παροχές αναπηρίας

Οι διαδικασίες αξιολόγησης της αναπηρίας και το περιεχόμενο των σχετικών γνωματεύσεων από τις υγειονομικές επιτροπές αποτέλεσαν για άλλη μια χρονιά αντικείμενο πολλών αναφορών προς την Αρχή. Μεταξύ άλλων, απασχόλησαν η παραλαβή γνωματεύσεων κατά την υποβολή ενστάσεων και η αιτιολογία των γνωματεύσεων κατά την αξιολόγηση αναπηρίας ατόμων με εξελικτικές παθήσεις. Σε πολίτες με χρόνιες παθήσεις (ιδίως παθήσεις αυτοάνοσης αιτιολογίας, ψυχιατρικές παθήσεις ή συνδυασμό παθήσεων) που έχουν κριθεί επανειλημμένα με ποσοστό αναπηρίας άνω του 67% και βιοπορίζονται με το επίδομα βαριάς αναπηρίας

---

177. Βλ. Ειδική Έκθεση 2020 Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, σελ. 25 – 26 (<https://online.fliphtml5.com/hmpf/lwqu/#p=22>), Ετήσια Έκθεση 2020 Συνηγόρου του Πολίτη, σελ. 123 (<https://online.fliphtml5.com/hmpf/bmso/#p=123>), Ετήσια Έκθεση 2019 Συνηγόρου του Πολίτη, σελ. 126 (<https://online.fliphtml5.com/hmpf/wbfb/#p=126>).

178. Φ.Υ. 223140.

του Ο.Π.Ε.Κ.Α., αποδόθηκε κατά την πρόσφατη εξέταση μειωμένο ποσοστό αναπηρίας, χωρίς να έχει υπάρξει, ωστόσο, οποιαδήποτε βελτίωση της υγείας τους ή αλλαγή στους κανόνες που διέπουν την υγειονομική κρίση. Η Αρχή απέστειλε προς την Διεύθυνση Ιατρικής Αξιολόγησης του e – ΕΦΚΑ αίτημα εισαγωγής τους στην Επιτροπή Δειγματοληπτικού Ελέγχου και επανεξέτασης από τις υγειονομικές επιτροπές. Επίσης, την Αρχή απασχόλησε η απόδοση του κατώτατου προβλεπόμενου ποσοστού αναπηρίας του Ε.Π.Π.Α., χωρίς να συνεκτιμάται εξατομικευμένα η επίδραση της πάθησης στη δυνατότητα του πολίτη για ανάληψη εργασίας (γενικά ή ως προς το επάγγελμα που ασκούσε). Ως προς τις διαδικασίες καταβολής αναπηρικών παροχών, από τις αναφορές καταδείχθηκε ότι κατά την περίοδο της πανδημίας εντάθηκαν τα χρόνια προβλήματα, λόγω των δυσκολιών πρόσβασης στις αρμόδιες υπηρεσίες. Αντικείμενο παρεμβάσεων της Αρχής αποτέλεσε ακόμη η απώλεια δικαιωμάτων λόγω υποβολής των σχετικών αιτήσεων στον ασφαλιστικό φορέα αντί του προνοιακού και το αντίστροφο, λόγω ελλειμματικής ενημέρωσης των δικαιούχων.

1.4. Παιδί και αναπηρία

Τα παιδιά με αναπηρίες είναι ένας εξαιρετικά ευάλωτος πληθυσμός, που διαβιεί, ιδίως σε περίπτωση μεσαίας και χαμηλής λειτουργικότητας, σε κατάσταση απόλυτης ή σχεδόν απόλυτης εξάρτησης, δεν μπορεί να αντιδράσει με κατάλληλο τρόπο στην παραβίαση δικαιωμάτων και έχει αδυναμία πρόσβασης σε μηχανισμούς προστασίας και επανόρθωσης. Κατά το έτος 2021, η Αρχή:

- επισκέφθηκε σχολεία, αλλά και ίδρυμα για παιδιά και ενήλικους με χρόνιες παθήσεις στην Αττική
- επανέλαβε προς το αρμόδιο Υπουργείο προτάσεις για τη βελτίωση της προστασίας των παιδιών με παθήσεις και τη μεταφορά της φροντίδας από το ίδρυμα στην κοινότητα (αποϊδρυματοποίηση)
- έθεσε εκ νέου ζητήματα αναφορικά με τα γενικά και ειδικά σχολεία, όπου χρονίζοντα προβλήματα εμποδίζουν την απρόσκοπτη πρόσβαση στην εκπαίδευση παιδιών με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (καθυστέρηση έναρξης της σχολικής χρονιάς, έλλειψη ειδικού εκπαιδευτικού και βοηθητικού προσωπικού, καθώς και σχολικών νοσηλευτών, ζητήματα ακατάλληλων χώρων)
- ζήτησε επανεξέταση ως προς το ζήτημα της υποχρέωσης εμβολιασμού κατά του Covid – 19 παιδιών με αναπηρίες, ως προϋπόθεση ένταξης σε δομές ανοιχτής κοινωνικής φροντίδας (ΚΔΑΠΑμεΑ και Κ.Δ.Η.Φ.), θεωρώντας ότι δεν διασφαλίζεται επαρκώς η υγεία παιδιών με συνοδές παθήσεις, ενώ υφίστα-

νται διάκριση σε σχέση με τους συνομηλίκους τους και τον γενικό ενήλικο πληθυσμό που δεν έχει υποχρεωθεί σε εμβολιασμό

- ασχολήθηκε με ζητήματα παιδιών με αναπηρίες εκτός οικογενειακού περιβάλλοντος, σε αναδοχή, με αυξημένο κίνδυνο ιδρυματοποίησης
- πραγματοποίησε παρεμβάσεις προς τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ., προκειμένου να επιτραπεί μετα – μεταμοσχευτικός έλεγχος παιδιών σε νοσοκομείο του εξωτερικού.

1.5. Απασχόληση

Αν και η Πολιτεία έχει θεσπίσει σειρά θετικών μέτρων για την αντιστάθμιση των μειονεκτημάτων που συνεπάγεται η αναπηρία στην ένταξη στην αγορά εργασίας, δεν είναι πάντα δεδομένη η επίτευξη των στόχων τους, κυρίως λόγω αρνητικών στερεοτύπων που παραμένουν, τόσο στον ιδιωτικό, όσο και στον δημόσιο τομέα. Έτσι, προγράμματα ενίσχυσης εργοδοτών για να προσλάβουν άτομα από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, αν και προβλέπουν ειδική ποσόστωση για άτομα με αναπηρία, δεν καταλήγουν στην πλήρωση των ποσοστών, λόγω της προτίμησης των εργοδοτών σε άλλες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Στον δημόσιο τομέα, προσκόμματα στην εφαρμογή της προβλεπόμενης ποσόστωσης υπέρ ατόμων με αναπηρία σε κενές θέσεις εργασίας παρατηρούνται λόγω της άρνησης ορισμένων Δήμων να προχωρήσουν στη λήψη των αναγκαίων μέτρων εύλογης προσαρμογής που θα επέτρεπαν την απασχόληση των διορισθέντων¹⁷⁹, όπως και η χωρίς την απαιτούμενη ειδική αιτιολόγηση κρίση των αρμόδιων οργάνων για την ακαταλληλότητα των διορισθέντων στην εκτέλεση των καθηκόντων της θέσης τοποθέτησης¹⁸⁰. Στον αντίποδα αυτών, επιμέρους παρεμβάσεις του Συνηγόρου έχουν θετική έκβαση, όπως η περίπτωση ολοκλήρωσης του διορισμού ατόμου με αναπηρία σε Δήμο της χώρας. Στην επίμαχη υπόθεση, ο Δήμος θεωρούσε ότι το δικαίωμα διορισμού του επιλεγέντος είχε απολεσθεί, εξαιτίας της μη προσέλευσής του για ορκωμοσία, μολοντί υπήρχαν στοιχεία ότι η μη προσέλευση οφείλονταν σε προσωπικούς λόγους υγείας και στις ειδικές συνθήκες της πανδημίας¹⁸¹.

1.6. Το Πρόγραμμα «Ελλάδα 2.0»

Κατ' εφαρμογή του άρθρου 18 του Κανονισμού 2021/241 του Ευρωπαϊκού

---

179. Φ.Υ. 281053.

180. Φ.Υ. 275693, 302135.

181. Φ.Υ. 282299/2020.

Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, η Ελλάδα κατάρτισε Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, με την ονομασία «Ελλάδα 2.0». Το Σχέδιο περιλαμβάνει συνδυασμό μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων, αρκετές από τις οποίες αφορούν στα άτομα με αναπηρία, με χρονικό ορίζοντα υλοποίησης το 2026. Το «Ελλάδα 2.0» συνδέεται και λειτουργεί συμπληρωματικά με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και περιλαμβάνει ενδεικτικά:

- ενίσχυση της προσβασιμότητας σε ιδιωτικές κατοικίες, υπηρεσίες υγείας και χώρους εργασίας
- αποϊδρυματοποίηση παιδιών και ενηλίκων με αναπηρίες
- παροχή υπηρεσιών φροντίδας, ενίσχυση των δεξιοτήτων και ομαλή ένταξη στην εργασία και την απασχόληση
- υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία μέσω του θεσμού του «Προσωπικού Βοηθού»
- ειδικό σχεδιασμό προγραμμάτων για την ανάπτυξη βασικών ψηφιακών δεξιοτήτων σε άτομα με μειωμένη όραση ή/και ακοή
- εκσυγχρονισμό του τεχνολογικού εξοπλισμού των ειδικών σχολείων και των τάξεων ένταξης
- θεσμοθέτηση της δημόσιας κατ' οίκον φροντίδας και νοσηλείας
- δημιουργία πρωτοκόλλων παρέμβασης για τα παιδιά στο φάσμα του αυτισμού, με σκοπό την ενίσχυση της ένταξής τους.

Ο Συνήγορος παρακολουθεί συνδυαστικά τις εξελίξεις, καθώς οι προβλεπόμενες μεταρρυθμίσεις σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με διαχρονικές παρεμβάσεις του προς τη Διοίκηση και θα επιδιώξει να συμβάλει σε αυτές, με στόχο την έμπρακτη ενδυνάμωση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες.

2. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας για την ίση μεταχείριση

2.1. Θεσμικό Πλαίσιο

Ο Συνήγορος του Πολίτη, σύμφωνα με τους Ν. 3094/2003, 3896/2010 και Ν. 4443/2016 είναι ο ανεξάρτητος εθνικός φορέας: α) για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών (Οδηγία 2006/54/ΕΚ), β) για την παρακολούθηση και

προώθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου (Οδηγίες 2000/43/ΕΚ και 2000/78/ΕΚ) στην απασχόληση και την εργασία και γ) για την εφαρμογή των προβλεπόμενων για την ελεύθερη κυκλοφορία και την ισότιμη μεταχείριση των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Οδηγίας 2014/54/ΕΚ).

Για τις περιπτώσεις διάκρισης λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής και γενεαλογικών καταβολών, το προστατευτικό πλαίσιο, πέραν της απασχόλησης και της εργασίας, περιλαμβάνει και τομείς όπως η εκπαίδευση, η στέγαση, η κοινωνική προστασία, οι κοινωνικές παροχές και η πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες.

Η διεύρυνση της αρμοδιότητας του Συνηγόρου και στον ιδιωτικό τομέα, όταν εξετάζει υποθέσεις διακρίσεων στην εργασία, διαφοροποιεί τη δράση του, αφού, συχνά σε συνεργασία με το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας, ελέγχει ιδιώτες εργοδότες, επιδιώκει τη συμφιλιωτική επίλυση εργατικών διαφορών με τη διαμεσολάβηση και την παρουσία του στη διενέργειά τους και εισηγείται την επιβολή προστίμου, όταν διαπιστώνει παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Η αρμοδιότητα προώθησης και προαγωγής της ίσης μεταχείρισης προσδίδει ακόμη μεγαλύτερη ιδιαιτερότητα στις δράσεις της Αρχής, καθώς επιδιώκει την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα ίσης μεταχείρισης. Σε αυτό το πλαίσιο, ο Συνήγορος συνεργάζεται με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, με όλους τους κοινωνικούς εταίρους, αλλά και τον εκάστοτε εργοδότη ή εργαζόμενο που θα προσέλθει σε αυτόν, επιδιώκοντας την ενημέρωση και εξοικείωση εργοδοτών και εργαζομένων με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους στο πλαίσιο εφαρμογής του συγκεκριμένου θεσμικού πλαισίου. Τέλος, ο Συνήγορος αξιοποιεί τις ατομικές υποθέσεις που εξετάζει, και υποβάλλει συγκεκριμένες προτάσεις προς τη Διοίκηση για τη βελτίωση του συστήματος προστασίας των εργαζόμενων με τα ως άνω χαρακτηριστικά.

Ο Συνήγορος συνεργάζεται επίσης με τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων και το Κ.Ε.Θ.Ι., συμμετέχει στις συνεδριάσεις του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, ενώ στελέχη της Αρχής παραδίδουν συστηματικά διαλέξεις σε εκπαιδευτικά σεμινάρια δημόσιων φορέων (Αστυνομία, Σ.Ε.Π.Ε., Ι.Ν.Ε.Π., κ.λπ.). Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, είναι μέλος του EQUINET, του ευρωπαϊκού δικτύου των φορέων Ίσης Μεταχείρισης.

Τέλος, ως φορέας ίσης μεταχείρισης, ο Συνήγορος έχει τη θεσμική υποχρέωση να

υποβάλλει ετήσια έκθεση, στην οποία παρουσιάζει αναλυτικά τη δράση του μέσα στη χρονιά. Η ειδική αυτή έκθεση είναι υπό εκπόνηση.

2.2. Ενδεικτικά Θέματα

Ακολουθεί συνοπτικά η παράθεση ενδεικτικών θεμάτων ανά λόγο διάκρισης που απασχόλησαν την Αρχή στο πλαίσιο της αποστολής της για την καταπολέμηση των διακρίσεων.

2.2.1. Διάκριση λόγω φύλου

Κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς του, ο Συνήγορος παρεμβαίνει στον ιδιωτικό τομέα, εξετάζοντας εργατικές διαφορές που τίθενται υπόψη του, με αντικείμενο την παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας για την προστασία της μητρότητας, η οποία συνιστά διάκριση λόγω φύλου. Στο πλαίσιο αυτό, εξέτασε μεγάλο αριθμό υποθέσεων που αφορούσαν στην καταγγελία της σύμβασης εργαζόμενων γυναικών που βρίσκονταν σε κατάσταση εγκυμοσύνης ή επέστρεφαν στην εργασία τους μετά την άδεια λοχείας (προστασία 18μήνου). Σε κάποιες από τις περιπτώσεις επήλθε συμβιβασμός μεταξύ του εργοδότη και της εργαζόμενης, σε πολλές όμως η παρέμβαση της Αρχής οδήγησε στην εισήγηση και την επιβολή προστίμου από την Επιθεώρηση Εργασίας.

2.2.2. Διάκριση λόγω ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου

Η πρόσβαση μεσοφυλικών (ίντερσεξ) ατόμων σε υπηρεσίες υγείας, είναι ένα από τα θέματα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Αρχής, ως φορέα της Ίσης Μεταχείρισης. Στο πλαίσιο αυτό, διαμεσολάβησε προς τις αρμόδιες υπηρεσίες για την επανεξέταση αιτήματος κάλυψης δαπανών προγραμματισμένης περίθαλψης, σε νοσοκομείο εκτός Ελλάδας, εφόσον οι αναγκαίες ιατρικές πράξεις δεν μπορούσαν να πραγματοποιηθούν στην ημεδαπή¹⁸².

2.2.3. Διάκριση λόγω αναπηρίας – πρόσβαση στην απασχόληση

Η δυσκολία των ατόμων με αναπηρία να ενταχθούν ομαλά στην αγορά εργασίας και να διατηρήσουν τις θέσεις εργασίας τους με τις κατάλληλες εύλογες προσαρμογές, αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό των αναφορών που εξετάζει ο Συνήγορος ως φορέας Ίσης Μεταχείρισης. Στον ιδιωτικό τομέα, τέθηκαν υπόψη του περι-

---

182. Βλέπε και Ίση Μεταχείριση, Ειδική Έκθεση για το 2020, σελ. 82:

<https://www.synigoros.gr/resources/docs/120721-ekthesh-ish-metaxeirsh-2020.pdf>.

πτώσεις εργατικών διαφορών, όπου η εμφάνιση κάποιας πάθησης που προσέδιδε ποσοστό αναπηρίας στον/στην εργαζόμενο/η, είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια της θέσης εργασίας, παρά την υποχρέωση του εργοδότη να προβεί καταρχήν σε εύλογες προσαρμογές. Στο δημόσιο τομέα, παρατηρήθηκε το φαινόμενο, με αφορμή τη συγκυρία της πανδημίας, να προκληθούν θέσεις σε φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, από τις οποίες αποκλείονταν ρητά άτομα που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες, δηλαδή άτομα με αναπηρία.

2.2.4. Διάκριση λόγω ηλικίας

Η θέσπιση ηλικιακών κριτηρίων ως προϋπόθεση πρόσβασης στην εργασία και την απασχόληση είναι το κύριο θέμα των αναφορών που εμπίπτουν στην κατηγορία διάκρισης λόγω ηλικίας. Την Αρχή απασχόλησε ιδιαίτερα η θέσπιση ανώτατου ηλικιακού ορίου για την εισαγωγή στην Εθνική Σχολή Δικαστών, το οποίο αν και αυξήθηκε προς τα πάνω (45 από 40 έτη) διατηρήθηκε, σε αντίθεση με τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, για τις οποίες δεν υφίσταται αντίστοιχος περιορισμός.

2.2.5. Διάκριση λόγω φυλετικής καταγωγής/στέγαση

Το πρόβλημα της στέγασης και των συνθηκών διαβίωσης της ιδιαίτερης κοινότητας των Ρομά, αποτελεί συχνά πεδίο παρέμβασης για την Αρχή. Αφορμή για την ενασχόλησή της αυτή τη φορά, αποτέλεσε διαμαρτυρία πολίτη για την ύπαρξη ανθυγιεινών συνθηκών και παραβατικής συμπεριφοράς από την εγκατάσταση Ρομά σε εγκαταλελειμμένο εργοστάσιο. Ο Συνήγορος του Πολίτη διαμεσολάβησε στην υπόθεση ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, με κύριο στόχο την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών και τη διασφάλιση συνθηκών αξιοπρεπούς διαβίωσης όλων των εμπλεκόμενων μερών, ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνικής/εθνοτικής καταγωγής.

2.2.6. Θετικά μέτρα για την προστασία της οικογένειας

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε σε σημαντικό αριθμό υποθέσεων σχετιζόμενων με διευκολύνσεις και πρόνοιες για την υποστήριξη της οικογένειας των εργαζόμενων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν στο πεδίο αυτό η λήψη μέτρων για τη στήριξη των μονογονεϊκών οικογενειών, που λόγω της φύσης τους αντιμετωπίζουν αυξημένες ανάγκες μέριμνας για την άσκηση της επιμέλειας των τέκνων τους, ενώ συχνά το νομικό πλαίσιο δεν ορίζει με σαφήνεια τι συνιστά την ιδιότητα του μονογονεά, ώστε να μπορεί να γίνει χρήση των προβλεπόμενων διευκολύνσεων.

2.2.7. Διάκριση λόγω εθνικής καταγωγής

Χαρακτηριστική περίπτωση διάκρισης λόγω εθνικής καταγωγής αποτελεί η μη αναγνώριση της πολυτεκνικής ιδιότητας σε δικαιούχους διεθνούς προστασίας, επειδή οι δικαιούχοι δεν μπορούσαν να προσκομίσουν πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης από τη χώρα τους. Επισημαίνεται ότι η πολυτεκνική ιδιότητα αποδίδεται σε αναγνωρισμένους πρόσφυγες, ανιθαγενείς, και δικαιούχους του ανθρωπιστικού καθεστώτος, που διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα. Κατόπιν της παρέμβασης του Συνηγόρου, αναγνωρίστηκε η πολυτεκνική ιδιότητα στους εν λόγω δικαιούχους, μετά την χορήγηση βεβαιώσεων από την Υπηρεσία Ασύλου σε αυτούς, από τις οποίες προέκυψε η οικογενειακή τους κατάσταση.

2.2.8. Ελεύθερη κυκλοφορία και ισότιμη μεταχείριση των πολιτών κρατών – μελών της Ε.Ε. (Οδηγία 2014/54/ΕΕ)

Ως εθνικός φορέας για την παρακολούθηση και υποστήριξη της Ίσης Μεταχείρισης των εργαζομένων ευρωπαϊών πολιτών και των οικογενειών τους (αρ. 4 της Οδηγίας 2014/54/ΕΕ), η Αρχή εξετάζει υποθέσεις που παραβιάζουν την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ενδεικτικές ήταν οι περιπτώσεις εκπαιδευτικών διορισμένων στο ελληνικό Δημόσιο, οι οποίοι ως αλλοδαποί (Κύπριοι) υπήκοοι, δεν μπορούν να εγγραφούν στα δημοτολόγια της χώρας, ώστε να λάβουν μοριοδότηση λόγω εντοπιότητας, προκειμένου να μετατεθούν στον τόπο κατοικίας τους.

3. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας προαγωγής των δικαιωμάτων του Παιδιού

Το 2021 ο Συνήγορος, αναλαμβάνοντας την Προεδρία του Ευρωπαϊκού Δικτύου των Συνηγόρων του Παιδιού (European Network of Ombudspersons for Children – ENOC), έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στις επιπτώσεις της πανδημίας, στα δικαιώματα των παιδιών και στην υιοθέτηση στρατηγικών και συστάσεων που θα συμβάλουν στην έξοδο από την καινοφανή κρίση και στην ενδυνάμωση και πλαισίωση των παιδιών και των οικογενειών. Πέραν αυτού, εξακολούθησε και ενίσχυσε ακόμη περισσότερο τις δράσεις προαγωγικού χαρακτήρα, με στόχο την ανάδειξη της φωνής και της γνώμης των παιδιών και την προτεραιοποίηση της προστασίας τους, στο πλαίσιο χάραξης δημόσιων πολιτικών (Child Rights Mainstreaming).

Ειδικότερα, τον Μάρτιο του 2021, συγκροτήθηκε η Ομάδα Εφήβων Συμβούλων του Συνηγόρου. Η Ο.Ε.Σ. αρχικά εξοικειώθηκε με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, εμβάθυνε στην ερμηνεία των άρθρων της και κατόπιν εργάστηκε εντατικά στις επιπτώσεις της πανδημίας σε όλο το φάσμα των δικαιωμάτων του παιδιού, καταλήγοντας σε προτάσεις για τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων, ιδίως στους άξονες της εκπαίδευσης, της προστασίας της υγείας, της προστασίας από κακοποίηση, της καταπολέμησης της φτώχειας και της συμμετοχής και έκφρασης της γνώμης των παιδιών. Έφηβοι σύμβουλοι εκπροσώπησαν την ομάδα του Έλληνα Συνηγόρου στη συνάντηση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Εφήβων Συμβούλων (European Network of Young Advisors – ENYA) και οι συστάσεις τους περιλήφθηκαν στην κοινή δήλωση των Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού και στάλθηκαν στους ευρωπαϊκούς θεσμούς και στα εθνικά κοινοβούλια.

Τον Απρίλιο του 2021, ο Συνήγορος δημοσίευσε πόρισμά του¹⁸³, στο οποίο διαπιστωνόταν ο αποκλεισμός παιδιών προσφυγικής/μεταναστευτικής προέλευσης που διαβιούν σε κέντρα φιλοξενίας και κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης από την εξ αποστάσεως και δια ζώσης σχολική φοίτηση, λόγω σοβαρών διοικητικών και πρακτικών προσκομμάτων (έλλειψη πρόβλεψης για διαδικτυακή σύνδεση και εξοπλισμό, σοβαρές καθυστερήσεις στη στελέχωση τάξεων υποδοχής και Δ.Υ.Ε.Π., προβλήματα ερειδόμενα σε κανονιστικές πράξεις, κ.ά.). Τους προηγούμενους μήνες, με αφετηρία το ανησυχητικό περιεχόμενο αναφορών που έκαναν λόγο για πολλαπλά εμπόδια στην πρόσβαση στην εκπαίδευση, η Αρχή πραγματοποίησε εκτεταμένη έρευνα, στέλνοντας ερωτηματολόγια στους Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων και σε υπηρεσίες σε όλη την επικράτεια και συναντήσεις, με στόχο τη συλλογή ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων για το θέμα, τα οποία περιλήφθηκαν στο παραπάνω πόρισμα.

Τον Σεπτέμβριο του 2021 ο Συνήγορος διοργάνωσε υβριδικά το 25^ο Συνέδριο των Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC) με τίτλο «Covid – 19 και Δικαιώματα των Παιδιών: Μαθαίνοντας για το Μέλλον». Στο επίκεντρο των εργασιών του Συνεδρίου βρέθηκαν οι επιπτώσεις των περιοριστικών μέτρων της πανδημίας στα δικαιώματα των παιδιών με άξονες την εκπαίδευση, την ψυχική υγεία, την προστασία από κακοποίηση, τα θέματα της φτώχειας, αλλά και τη συμμετοχή των παιδιών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων καθ' όλη τη διάρκεια της πανδημίας. Το συνέδριο τίμησαν με την παρουσία τους διακεκριμένοι επιστήμονες του πεδίου της ψυχικής υγείας και της ακαδημαϊκής κοινότητας, καθώς και εκπρόσω-

---

183. Πόρισμα Συνηγόρου με θέμα: «Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών που διαβιούν σε Δομές και Κ.Υ.Τ. του Υπουργείου Μετανάστευσης & Ασύλου»: (<https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.epanapatrismos.787548>),

ποι της Επιτροπής του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα του Παιδιού, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου της Ευρώπης, οι οποίοι ανέδειξαν τις μεγαλύτερες προκλήσεις για το επόμενο χρονικό διάστημα και τα θεσμικά εργαλεία που θα αξιοποιηθούν για την αναχαίτιση των κινδύνων. Παρουσιάστηκαν και συζητήθηκαν επίσης οι κοινές δηλώσεις των Ευρωπαίων Συνηγώρων του Παιδιού για την κρίση της πανδημίας¹⁸⁴ και για την παραβίαση των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται και τα «pushbacks»¹⁸⁵, καθώς και η ευρωπαϊκή έκθεση του ENOC αναφορικά με τη χαρτογράφηση των μέτρων της πανδημίας και την επίδρασή τους στα δικαιώματα των παιδιών¹⁸⁶, η οποία εκπονήθηκε από ειδικούς υπό την εποπτεία ομάδας εργασίας με επικεφαλής την Βοηθό Συνήγορο του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Στο πλαίσιο αυτό και στη βάση συμφωνίας του ENOC και της UNICEF – ECARO για τη χαρτογράφηση, ο Συνήγορος εκπόνησε, σε συνεργασία με τη UNICEF, εκτεταμένη έρευνα σε γονείς, εκπαιδευτικούς και παιδιά και συνέταξε αντίστοιχη έκθεση για την Ελλάδα, αξιοποιώντας τη μεθοδολογία της αξιολόγησης επιπτώσεων στα δικαιώματα του παιδιού (Child Rights Impact Assessment – CRIA) για την εξειδικευμένη και σε βάθος εξέταση των επιπτώσεων των περιοριστικών μέτρων στα πεδία της προστασίας από κακοποίηση, της εκπαίδευσης και της ψυχικής υγείας.

Τον Σεπτέμβριο του 2021, επίσης, ο Συνήγορος απέστειλε προς το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη ολοκληρωμένη πρόταση για την έκδοση ειδικού οδηγού με τίτλο «Ήρθες σε επαφή με την Αστυνομία; ΑναΓνώρισε τα Δικαιώματά σου», με στόχο την ενημέρωση των ανηλίκων που έρχονται σε επαφή με τις αστυνομικές αρχές για τα δικαιώματά τους με τρόπο απλό και κατανοητό και με πρόθεση να συμβάλει στη διαμόρφωση ενός συστήματος δικαιοσύνης φιλικού για τα παιδιά, σύμφωνα και με τις διεθνείς επιταγές. Η πρόταση του Συνηγώρου περιλαμβάνει την έκδοση του οδηγού αυτού και σε άλλες γλώσσες (ρομανί, αγγλικά, γαλλικά, φαρσί, νταρί, αραβικά, ουρντού, κ.λπ.), ώστε να εξασφαλιστεί η πρόσβαση όλων των παιδιών στην πληροφόρηση.

Τον Οκτώβριο του 2021, η ομάδα των Ευρωπαίων Εφήβων Συμβούλων – συμπεριλαμβανομένου και εκπροσώπου της ελληνικής ομάδας – συμμετείχε στο Φόρουμ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Γραφείου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της

---

184. <http://enoc.eu/wp-content/uploads/2021/10/FV-ENOC-Position-Statement-on-COVID19-learning-for-the-future.pdf>.

185. <http://enoc.eu/wp-content/uploads/2021/10/ENOC-Statement-Children-on-the-Move-and-Pushbacks-Sept-2021-FV.pdf>.

186. <http://enoc.eu/wp-content/uploads/2021/10/Synthesis-Report-COVID-19-learning-for-the-future.pdf>.

Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Βιέννη, υπό τον συντονισμό της Βοηθού Συνηγόρου του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Επιπλέον, η Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη συμμετείχε σε πάνω από 60 επιμορφωτικές συναντήσεις και εκδηλώσεις, στο πλαίσιο του προαγωγικού έργου της Αρχής, ενώ κλιμάκια του Συνηγόρου κατόρθωσαν – παρά τις δυσκολίες – να ενημερώσουν και να συζητήσουν για τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού με μαθήτριες/μαθητές και εκπαιδευτικούς σε πάνω από 30 σχολεία. Ξεχωριστή μνεία πρέπει να γίνει για τη συμμετοχή της Αρχής σε σημαντικές διεθνείς εκδηλώσεις, όπως είναι το Side Event του High Level Political Forum του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, της UNICEF και του Child Rights Connect για την πρόσβαση των παιδιών στη Δικαιοσύνη, το Παγκόσμιο Συνέδριο για τη Δικαιοσύνη με τα Παιδιά (World Congress on Justice with Children), τις διαδικτυακές επιμορφώσεις της Συντονιστικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού του Συμβουλίου της Ευρώπης για την ενδοοικογενειακή βία και τις επιπτώσεις της πανδημίας, το Συμπόσιο του Ιαπωνικού Φόρουμ για τα Παιδιά αναφορικά με τη δημιουργία Ανεξάρτητης Αρχής για τα δικαιώματα των παιδιών στην Ιαπωνία, κ.ά.

Παρά τις αυξημένες δυσκολίες και τις αντίξοες συνθήκες, το 2021 συνέχισαν να λειτουργούν τα Δίκτυα για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται¹⁸⁷ και για την Εναλλακτική Φροντίδα και Αποϊδρυματοποίηση¹⁸⁸, που έχουν συγκροτηθεί από τον Συνήγορο και συντονίζονται από τη Βοηθό Συνήγορο του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού, με στόχο την ανταλλαγή απόψεων και πληροφόρησης μεταξύ των μελών, την ανάδειξη κοινών προβληματισμών και τη διατύπωση τεκμηριωμένων θεσμικών προτάσεων προς το συμφέρον του παιδιού.

Τέλος, επισημαίνεται ότι και το 2021 ο Συνήγορος συμμετέχει ενεργά στο Εθνικό Συμβούλιο για την Αναδοχή και την Υιοθεσία (ΕΣΑΝΥ), στον Μηχανισμό Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, στην Επιτροπή Προστασίας Ανηλίκων για την ψυχική υγεία των ανήλικων καταναλωτών (στην οποία προεδρεύει η Βοηθός Συνήγορος), στη Συντο-

---

187. Στο Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται, συμμετέχουν Διεθνείς Οργανισμοί, όπως η UNICEF, η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, και 22 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο πεδίο.

188. Στο Δίκτυο για την Εναλλακτική Φροντίδα και Αποϊδρυματοποίηση συμμετέχουν οι ακόλουθοι φορείς: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής, Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργιών Ελλάδος, UNICEF, Άρσις, Παιδικά Χωριά SOS, Χαμόγελο του Παιδιού, Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Ρίζες Α.Μ.Κ.Ε., Εξέλιξη Ζωής, Κέντρο Παιδιού και Εφήβου Χίου, Χατζηκυριάκειο Ίδρυμα Παιδικής Προστασίας, Tandem, ομάδες και δίκτυα αναδόχων γονέων, κ.ά.

νιστική Επιτροπή της UNICEF στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος “Child Guarantee” που υλοποιείται σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και Επιστημονική Επιτροπή της Βουλής των Εφήβων.

4. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών

Η ουσιαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και η επιβεβλημένη σε ένα κράτος δικαίου λογοδοσία και διαφάνεια της διοικητικής δράσης στα σύνορα, είναι ο διττός στόχος της αρμοδιότητας του Συνηγόρου του Πολίτη, ως εθνικού μηχανισμού για τον εξωτερικό έλεγχο των διαδικασιών αναγκαστικής επιστροφής των πολιτών τρίτων χωρών στις χώρες καταγωγής τους. Η ειδική αυτή αρμοδιότητα προβλέπεται στο ενωσιακό δίκαιο, άρθρ. 8 παρ. 6 Οδηγίας 2008/115/ΕΚ («Οδηγία Επιστροφών»), και τον Ν. 3907/2011 που την ενσωμάτωσε στην ελληνική έννομη τάξη (άρθρ. 23 παρ. 6).

4.1. Αριθμητικά στοιχεία

Τα διαβιβασθέντα από την ΕΛ.ΑΣ. στοιχεία¹⁸⁹, εμφανίζουν τις αναγκαστικές επιστροφές στα ίδια επίπεδα με το 2020. Θα πρέπει να συνεκτιμηθεί η συνεχιζόμενη αναστολή των επανεισδοχών από τη Λέσβο στην Τουρκία, από τις 19.03.2020.

Ως προς την διοικητική κράτηση, την 01.11.2021 κρατούνταν 2.398 αλλοδαποί προς επιστροφή σε Προαναχωρησιακά Κέντρα και 674 σε αστυνομικά τμήματα. Ο συνολικός αριθμός των κρατούμενων ανέρχεται σε 3.072 και αποτελεί σημαντική μείωση σε σχέση με τα 2 προηγούμενα έτη (από τους 4.000 περίπου στους 3.000).

4.2. Συνοπτική παρουσίαση του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών

Ο Συνήγορος του Πολίτη το 2021, επισκέφτηκε:

---

189. Τους πρώτους 10 μήνες του 2021: 2.759 αναγκαστικές επιστροφές/απελάσεις, έναντι 3.111 το αντίστοιχο διάστημα του 2020.

- τα Προαναχωρησιακά Κέντρα του Ταύρου, της Αμυγδαλέζας και της Ορεστιάδας, καθώς και
- τα κρατητήρια της Δ/σης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης και διαφόρων αστυνομικών τμημάτων.

Ο Συνήγορος μετείχε το 2021 με στελέχη του, ως παρατηρητές, στις εξής επιχειρήσεις αναγκαστικής απομάκρυνσης:

- 8 Κοινές Ευρωπαϊκές Επιχειρήσεις (αεροπορικής) επιστροφής (JRO) υπό τον συντονισμό της FRONTEX προς το Πακιστάν, την Γεωργία, την Αρμενία, το Μπαγκλαντές και την Αιθιοπία και
- 2 Εθνικές Επιχειρήσεις (αεροπορικής) επιστροφής (NRO), προς το Πακιστάν και την Γεωργία.

Στα θετικά σημεία του 2021 καταγράφεται η εξατομικευμένη κρίση για την αναγκαιότητα της δέσμευσης και οι συνεχείς οργανωτικές βελτιώσεις των αεροπορικών επιχειρήσεων. Σημαντική είναι η αποδοχή της πρότασης του Συνηγόρου για διαγνωστικό τεστ COVID – 19 σε όλους τους επιστρεφόμενους πριν την πτήση από το Μάιο 2021, δεδομένου ότι από την αρχή του έτους ο Συνήγορος έθεσε το ζήτημα των απαραίτητων προφυλάξεων της δημόσιας υγείας για όλους τους επιβαίνοντες. Ο Συνήγορος επαναφέρει τις επισημάνσεις του για την ανάγκη έγκαιρης ενημέρωσης των αλλοδαπών για την απομάκρυνσή τους από τη χώρα και την ουσιαστική, και όχι δια συνεντεύξεως, ιατρική εξέταση προς διάγνωση της ικανότητας ταξιδιού όλων των επιστρεφόμενων (fit to travel). Στις πάγιες θέσεις του Συνηγόρου για την αποδέσμευση των αστυνομικών τμημάτων από τη διοικητική κράτηση και γενικότερα την εξέταση εφαρμογής εναλλακτικών της διοικητικής κράτησης μέτρων, προστίθεται και ο προβληματισμός για τη συνέχιση της κράτησης όταν δεν υπάρχει εύλογη προοπτική απομάκρυνσης (λ.χ. Αφγανοί πολίτες), αλλά και η πρακτική της αστυνομικής κράτησης των νεοεισερχομένων, κατά κατασταράτηση των διατάξεων περί πρώτης υποδοχής.

4.3. Το Ευρωπαϊκό πλαίσιο

Η δράση του εξωτερικού ελέγχου των επιστροφών που υλοποιεί η Ανεξάρτητη Αρχή συνεχίζει να χρηματοδοτείται το έτος 2021 από το **Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (AMIF)**, με τη διαχειριστική συνδρομή της σχετικής υπηρεσίας της Βουλής των Ελλήνων. Δεδομένου ότι η δράση αυτή αποτελεί σημαντική πρόβλεψη του ενωσιακού δικαίου, το σύστημα εξωτερικού ελέγχου των επιστροφών παρουσιάστηκε σε αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τον Μάιο 2021, στο πλαίσιο της περιοδικής αξιολόγησης της χώρας για την εφαρ-

μογή του **κεκτημένου της Συνθήκης Σένγκεν**. Επίσης, το 2021 ολοκληρώθηκε το ευρωπαϊκό πρόγραμμα **FReM – II** για την εκπαίδευση παρατηρητών εξωτερικού ελέγχου σε διάφορες χώρες, στο οποίο ο Συνήγορος ήταν από τα ιδρυτικά και ενεργά μέλη.

Ως εθνικός μηχανισμός για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις επιστροφές, ο Συνήγορος συνεργάζεται επίσης με τον **Μηχανισμό Αναφορών της FRONTEX** που του κοινοποιεί, σύμφωνα με τον σχετικό Ευρωπαϊκό Κανονισμό (άρ. 111 παρ. 4 Κανονισμού 2019/1896) τις καταγγελίες για παραβίαση δικαιωμάτων σε επιχειρήσεις της FRONTEX από πράξεις των εμπλεκόμενων οργάνων του κράτους – μέλους. Από τις αναφορές παλαιότερων ετών, η καταγγελία της επανεισοδικής στην Τουρκία οικογένειας Σύρων πολιτών την 20.10.2016 λόγω μη έγκαιρης καταγραφής της δήλωσης βούλησης ασύλου τους, υπόθεση για την οποία ο Συνήγορος ενημέρωσε τον Μηχανισμό Αναφορών της FRONTEX για τις κριτικές παρατηρήσεις του, σχετικά με τις ελλείψεις της διοικητικής έρευνας, τόσο της Γενικής Επιθεωρήτριας, όσο και της ΕΛ.ΑΣ., το 2021 απετέλεσε αντικείμενο προσφυγής τόσο ενώπιον του Ε.Δ.Δ.Α., όσο και του Δ.Ε.Ε.¹⁹⁰. Στον Συνήγορο κοινοποιήθηκε από τη FRONTEX το 2021 μία αναφορά. Το αντικείμενο ήταν η καταγγελία πολίτη για επαναπροώθησή του στην Τουρκία μέσω Έβρου. Ο Συνήγορος, με την ειδική αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, ζήτησε επίσημη έρευνα του καταγγελλόμενου περιστατικού από την ΕΛ.ΑΣ.

Ο Συνήγορος, όπως προβλέπει ο Κανονισμός ΕΕ 2019/1896 για τους εθνικούς μηχανισμούς εξωτερικού ελέγχου, συνεχίζει να μετέχει με στελέχη του στην **ευρωπαϊκή δεξαμενή παρατηρητών** (EU Pool of Monitors) της FRONTEX για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αναγκαστικής επιστροφής. Σε συνάντησή του με το νέο Υπεύθυνο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της FRONTEX, είχε ωστόσο την ευκαιρία να επαναλάβει τις σοβαρές επιφυλάξεις του για την έλλειψη ανεξαρτησίας και διαφάνειας του ευρωπαϊκού συστήματος που εσωτερικοποιεί τον εξωτερικό έλεγχο.

Ειδικά μετά την εξαγγελία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον ενισχυμένο πλέον ρόλο της FRONTEX στα σύνορα και την πρόβλεψη ενοποίησης των διαδικασιών εξέτασης αιτημάτων ασύλου στα σύνορα και επιστροφών στο λεγόμενο **Νέο Σύμ-**

---

190. Βλ. Ετήσια Έκθεση έτους 2017, σελ. 214, Ειδικές Εκθέσεις Επιστροφών αλλοδαπών έτους 2017, σελ. 21 – 22, έτους 2018 σελ. 10 και έτους 2020, σελ. 32.

<https://www.synigoros.gr/resources/ee2017-p05-201-242-stp-anthrop-dikaiom.pdf>.

https://www.synigoros.gr/resources/docs/2018_epistrofes_gr_web.pdf.

https://www.synigoros.gr/resources/docs/greek_final.pdf.

https://www.synigoros.gr/resources/docs/ekthesi_epistrofes-2020_gr_site.pdf.

φωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο¹⁹¹, ο αποτελεσματικός έλεγχος των συνόρων για κάθε κράτος – μέλος από ένα μηχανισμό με ουσιαστικές εγγυήσεις ανεξαρτησίας και ειδικεύσης αποτελεί το προκείμενο. Το ζήτημα του αποτελεσματικού ελέγχου των συνόρων έθεσε και η αρμόδια για τις ελευθερίες **Επιτροπή (LIBE)** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, κατά τη συνάντηση αντιπροσωπείας της με τον Συνήγορο και άλλους φορείς τον Νοέμβριο στην Αθήνα. Επίσης αποτέλεσε ένα από τα βασικά αντικείμενα της **Στρογγυλής Τράπεζας** που διοργάνωσε ο Συνήγορος στα τέλη Νοεμβρίου στην Αθήνα, με την συμμετοχή διεθνών και άλλων φορέων.

Οι εξελίξεις αυτές καθιστούν επίκαιρη την πρωτοβουλία που έχει αναλάβει ο Συνήγορος «**Πρωτοβουλία του Ναυπλίου**» για την ενίσχυση της διαφάνειας και την αναβάθμιση των προδιαγραφών προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις επιστροφής αλλοδαπών, μέσω της δημιουργίας ενός ανεξάρτητου μηχανισμού εξωτερικού ελέγχου για όλες τις επιχειρήσεις που συντονίζει η FRONTEX, σε συνεργασία με ομολόγους ανεξάρτητων αρχών άλλων κρατών μελών της Ε.Ε. και με την υποστήριξη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ο μηχανισμός αυτός θα μπορούσε να συμπεριλάβει τον έλεγχο των συνόρων, αναλόγως της προόδου των σχετικών πρωτοβουλιών από τα κράτη μέλη και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αλλά και των πειστικών ροών μεταναστών/αιτούντων άσυλο στα σύνορα Σένγκεν.

5. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως εθνικός μηχανισμός διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας

Η λειτουργία του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α) θεσπίστηκε με το άρθρο 1 του Ν. 3938/2011 και ανατέθηκε ως ειδική αρμοδιότητα στον Συνήγορο του Πολίτη με το άρθρο 56 του Ν. 4443/2016.

Στο πλαίσιο της ειδικής αυτής αρμοδιότητας, η Ανεξάρτητη Αρχή συλλέγει, καταγράφει, αξιολογεί, διερευνά ή προωθεί περαιτέρω στο αρμόδιο πειθαρχικό όργανο, καταγγελίες που αφορούν σε πράξεις του ένστολου προσωπικού της

---

191. COM (2020) 609 final, Brussels, 23.09.2020:
https://ec.europa.eu/home-affairs/news20200923/new-pact-migration-asylum-setting-out-fairer-more-european-approach_en.

Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος, καθώς και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης, οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή κατά χρήση της ιδιότητάς τους. Ειδικότερα, ο Εθνικός Μηχανισμός διερευνά υποθέσεις που αφορούν βασανιστήρια ή/και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά την έννοια του άρθρου 137^Α του Ποινικού Κώδικα, παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και, τέλος, παράνομη συμπεριφορά για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση (λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου).

Ο Μηχανισμός επιλαμβάνεται υποθέσεων μετά από γραπτή επώνυμη καταγγελία, αυτεπάγγελτα ή κατόπιν παραπομπής από τον αρμόδιο Υπουργό ή Γενικό Γραμματέα. Αξιολογεί κάθε υπόθεση που εμπίπτει στην αρμοδιότητά του και αποφασίζει είτε να τη διερευνήσει ο ίδιος, είτε να την προωθήσει στο αρμόδιο πειθαρχικό όργανο. Επιφυλασσόμενος της αρμοδιότητάς του για ίδια έρευνα, παρακολουθεί στη συνέχεια την πειθαρχική διαδικασία. Στη δεύτερη περίπτωση, όταν αυτή ολοκληρωθεί, οι Υπηρεσίες είναι υποχρεωμένες να αποστείλουν το πόρισμα και τον πλήρη φάκελο της διοικητικής έρευνας στην Ανεξάρτητη Αρχή, προκειμένου να αξιολογήσει εάν αυτή χρειάζεται συμπλήρωση. Τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα αναστέλλουν την έκδοση απόφασης, μέχρι την κοινοποίηση του πορίσματος του Μηχανισμού. Ενδεχόμενη απόκλιση από το πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη, επιτρέπεται μόνο με ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία.

Το 2020, με τον Ν. 4662/2020, ο νομοθέτης, ανταποκρινόμενος στις σχετικές προτάσεις του Συνηγόρου, έδωσε στον Μηχανισμό ουσιαστικές εξουσίες προανακριτικού οργάνου, όμοιες με αυτές που διαθέτουν οι εσωτερικοί πειθαρχικοί μηχανισμοί των ελεγχόμενων σωμάτων, αλλά και εργαλεία για την περαιτέρω διασφάλιση της καθοριστικής επίδρασης των παρατηρήσεων, ερευνών και πορισμάτων του στους πειθαρχικούς ελέγχους. Στο πλαίσιο αυτό, μεταξύ άλλων, ο Συνήγορος ενημερώνει τον αρμόδιο Υπουργό σχετικά με υποθέσεις για τις οποίες διαπιστώνει απόκλιση με ανεπαρκή αιτιολογία από το πόρισμά του, σε κάθε στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας, για τις εκ μέρους του Υπουργού τυχόν ενέργειες ως πειθαρχικού προϊσταμένου.

Τέλος, ο Μηχανισμός καλείται να επανεξετάσει τις υποθέσεις εκείνες επί των οποίων έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε βάρος της Ελλάδας για παράβαση των διατάξεων της

Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου λόγω ελλείψεων της πειθαρχικής διαδικασίας ή της ύπαρξης νέων στοιχείων που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική έρευνα ή την εκδίκαση της υπόθεσης, και αφού λάβει υπόψη του ιδίως όσα έκανε δεκτά το Ε.Δ.Δ.Α., καθώς και τυχόν επέλευση παραγραφής, να αποφασίσει, κατά περίπτωση, την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης.

Η δράση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. εποπτεύεται και συντονίζεται από τον ίδιο τον Συνήγορο του Πολίτη, ενώ η διαδικασία λειτουργίας του προβλέπεται στον νέο Κανονισμό Λειτουργίας του Μηχανισμού (Φ. 10/23145/2020, Β' 2359) και υποστηρίζεται από ομάδα ειδικών επιστημόνων.

Κατά τη διάρκεια του 2021, υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. συνολικά 288 υποθέσεις, προερχόμενες στην πλειοψηφία τους από την ΕΛ.ΑΣ. Ο κύριος όγκος αυτών εξακολουθεί, όπως και τις προηγούμενες χρονιές, να αφορά σε προσβολή της σωματικής ακεραιότητας, υγείας και προσωπικής ελευθερίας.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, ο Μηχανισμός παρακολούθησε την πορεία της διερεύνησης υποθέσεων προηγούμενων ετών, που αφορούσαν σε καταγγελλόμενη αυθαίρετη άσκηση βίας από την Αστυνομία, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο του εορτασμού της εξέγερσης του Πολυτεχνείου (2019), της επετείου του θανάτου του Α. Γρηγορόπουλου (2019), οργανωμένων αστυνομικών επιχειρήσεων εκκένωσης κτηρίων στο Κουκάκι Αττικής (2019), αλλά και σε άλλες υποθέσεις που απασχόλησαν έντονα την κοινή γνώμη. Επιπλέον, μετά το νέο, αυστηρό περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών σε όλη τη χώρα από τον Νοέμβριο του 2020 και για έξι μήνες, επιλήφθηκε της παρακολούθησης υποθέσεων αυθαίρετης άσκησης βίας από τις αστυνομικές δυνάμεις κατά την επέτειο του Πολυτεχνείου στην Αθήνα και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας, σε πανεκπαιδευτικά συλλαλητήρια, αλλά και γενικότερα κατά τον έλεγχο της εφαρμογής των περιορισμών και της επιβολής των σχετικών διοικητικών προστίμων από την ΕΛ.ΑΣ., με αποκορύφωμα τα γεγονότα της Νέας Σμύρνης (7 και 9 Μαρτίου 2021), τα οποία προκάλεσαν ιδιαίτερα το δημόσιο αίσθημα και οδήγησαν σε πλήθος καταγγελιών για παράνομες προσβολές της σωματικής ακεραιότητας και της προσωπικής ελευθερίας, καθώς και για καταπάτηση δικαιωμάτων των κρατούμενων στη Γ.Α.Δ.Α. και άλλα κρατητήρια.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ήδη προβεί στη σύνταξη πορισμάτων επί της εσωτερικής διοικητικής διαδικασίας, που διενεργήθηκε αρμοδίως από την ΕΛ.ΑΣ., για το σύνολο των ως άνω υποθέσεων. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επεσήμανε εξ αρχής στους διενεργούντες τις διοικητικές έρευνες αξιωματικούς:

- την ανάγκη τήρησης των εχεγγύων αμεροληψίας, μέσω της ανάθεσης της εσωτερικής διοικητικής έρευνας σε Διεύθυνση άλλη από αυτή των εμπλεκο-

μένων αστυνομικών, όπως άλλωστε επιτάσσει, πλέον, το πειθαρχικό αστυνομικό δίκαιο

- τις προϋποθέσεις εμπειριστατωμένης έρευνας που προβλέπει η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.
- την αυτοτέλεια και ανεξαρτησία μεταξύ πειθαρχικού και ποινικού ελέγχου, προκειμένου ο πρώτος να μη λειτουργεί προσχηματικά ή παρακολουθητικά του δεύτερου και
- την ανάγκη της τήρησης των εγγυήσεων της αντικειμενικότητας και αμεροληψίας, του εντοπισμού αυτοπτών ή αυτήκων μαρτύρων και της αποφυγής πανομοιότυπων ή και όμοιων ακόμη μαρτυρικών καταθέσεων.

Ως προς αυτές τις επισημάνσεις, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σημειώνει με ικανοποίηση ότι η υπηρεσιακή απόσταση του διενεργούντος από τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς φαίνεται ότι κατά κανόνα τηρείται, ενώ σε κάποιες από τις υποθέσεις τηρήθηκαν και οι προϋποθέσεις εμπειριστατωμένης έρευνας, και ιδίως η ταυτοποίηση των εμπλεκόμενων αστυνομικών, η αναζήτηση βιντεοληπτικού υλικού από κάμερες τροχαίας, ασφαλείας ή άλλες, η αξιολόγηση ιατροδικαστικών εξετάσεων των τραυματισθέντων/θεισών, όπως και η λήψη ένορκων καταθέσεων των αρμόδιων ιατροδικαστών, σε σχέση με τη βαρύτητα και τα αίτια των προκληθεισών κακώσεων.

Ταυτόχρονα, μια βασική διαπίστωση, στην οποία καταλήγει με βάση τις υποθέσεις που χειρίστηκε, σχετίζεται με τη δυσπιστία των αναφερομένων ως προς την αποτελεσματικότητα της πειθαρχικής διαδικασίας και πολλές φορές ακόμη και με το φόβο τους για στοχοποίηση, άτυπες κυρώσεις ή και αντεκδίκηση, ιδίως αν πρόκειται για βίαιο συμβάν ή αν το θύμα ανήκει στις λεγόμενες ευάλωτες ομάδες. Η ίδια διαπίστωση αφορά και σε θύματα νεαρής ηλικίας, η οποία οφείλει να συνδυαστεί με το γεγονός της αύξησης των υποθέσεων εξευτελιστικής μεταχείρισης κατά τον έλεγχο στοιχείων και την προσαγωγή νεαρών ή και ανηλίκων ατόμων.

Πέραν των ανωτέρω, κατά το 2021, τέθηκαν υπόψη του Μηχανισμού υποθέσεις που αφορούν σε επαναπροωθήσεις, είτε μέσω στεριάς, είτε μέσω θάλασσας, οι οποίες υπάγονται στην αρμοδιότητά του λόγω διερευνώμενης προσβολής κατά της προσωπικής ελευθερίας, σωματικής ακεραιότητας και υγείας ή βασανιστηρίων και εξευτελιστικής μεταχείρισης από το ένστολο προσωπικό της ΕΛ.ΑΣ. και του Λ.Σ./ΕΛ.ΑΚΤ. και των οποίων η διερεύνηση από τις υπηρεσίες αυτές παρακολουθείται από τον Μηχανισμό.

Επίσης, ο Μηχανισμός απέστειλε στον Υπουργό επιστολές αναφορικά με πορίσματα διοικητικής έρευνας, στα οποία σημειώθηκε ανατιολόγητη απόκλιση από το πόρισμα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ενώ παρακολουθεί τις δράσεις της Διοίκησης σε αντίστοιχες του προηγούμενου έτους.

Τέλος, σημαντική εξέλιξη αποτελεί η πρόσφατη, από 14 – 16.09.2021, απόφαση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, για τη συμμόρφωση με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.), στην οποία αποτιμάται θετικά ο ρόλος του Μηχανισμού στην προσπάθεια ενίσχυσης των πειθαρχικών ερευνών σε υποθέσεις κακοποίησης από στελέχη των σωμάτων ασφαλείας και αποφασίστηκε η λήξη του καθεστώτος αυξημένης επιτήρησης σε μια σειρά σημαντικών αποφάσεων του Δικαστηρίου (ομάδα Μακαρατζής).

Η ως άνω εξέλιξη, σε συνδυασμό με τη συνεχιζόμενη αύξηση του αριθμού των υποθέσεων που εμπíπτουν στην αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., επιβάλλουν την ενίσχυση της στελέχωσής του, προκειμένου να συνεχίσει να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στη διερεύνηση των περιστατικών αυθαιρεσίας, ενισχύοντας τους μηχανισμούς λογοδοσίας και διαφάνειας για την προστασία των πολιτών, την προάσπιση και τον σεβασμό των δικαιωμάτων τους και την τήρηση της νομιμότητας.

6. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως εθνικός μηχανισμός πρόληψης βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

6.1. Εισαγωγή

Το 2021 ήταν η όγδοη χρονιά άσκησης της ειδικής αρμοδιότητας του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης (Ε.Μ.Π.) κατ' άρθρο δεύτερο του αυξημένης τυπικής ισχύος (άρθρο 28 Σ) Ν. 4228/2014, με τον οποίο κυρώθηκε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (OPCAT). Το παρόν κεφάλαιο αποτελεί περίληψη ειδικής ετήσιας έκθεσης του Ε.Μ.Π. που θα εκδοθεί αυτοτελώς.

Η επιβολή περιοριστικών μέτρων, λόγω της πανδημίας, τόσο στον γενικό πληθυσμό όσο και στους χώρους κράτησης, κατά το μεγαλύτερο μέρος του 2021, οδήγησε τον Ε.Μ.Π. σε συνέχιση της αναστολής των επιτόπιων αυτοψιών του και αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων υλοποίησης της αποστολής του, ενώ μόλις το

Νοέμβριο – κατόπιν εκτίμησης των νέων δεδομένων και ενημέρωσης των αρμόδιων αρχών – έγινε επανεκκίνηση της πλήρους λειτουργίας του.

6.2. Θεσμικές παρεμβάσεις

6.2.1. Μέτρα περιορισμού της πανδημίας

- Απευθυνόμενος στη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής και σε Καταστήματα Κράτησης, ο Ε.Μ.Π. εξασφάλισε διαρκή ενημέρωση για την εφαρμογή και αποδοτικότητα των υγειονομικών πρωτοκόλλων, ιδίως σε σχέση με την εμφάνιση και διαχείριση κρουσμάτων. Αποτιμώντας την εξέλιξη των επιδημιολογικών μεγεθών, επισήμανε ότι – όπως προκύπτει από την αντιπαράβολή των καταστημάτων, όπου εκδηλώθηκαν κρούσματα, με το βαθμό υπέρβασης της χωρητικότητάς τους – **ο υπερπληθυσμός κατέδειξε το όριο της αποτελεσματικότητας των μέτρων, εκ προοιμίου ατελέσφορων υπό καθεστώς συνωστισμού, ενώ ο αποκλεισμός των κρατουμένων από κάθε επαφή με την ελεύθερη κοινότητα δεν μείωσε τον κίνδυνο.**
- Το Σεπτέμβριο 2021, μετά τη σταδιακή αποκλιμάκωση των περιορισμών και προκειμένου να προγραμματίσει αυτοψίες, ο Ε.Μ.Π. ζήτησε και έλαβε αναλυτική ενημέρωση για τα εφαρμοζόμενα μέτρα και τον εμβολιασμό κρατουμένων και προσωπικού σε Καταστήματα Κράτησης, καθώς επίσης για την επανέναρξη όσων δραστηριοτήτων είχαν διακοπεί (εκπαιδευτικών, ψυχαγωγικών ή άλλων). Αντίστοιχη ενημέρωση ζητήθηκε και παρασχέθηκε από το Υπουργείο Υγείας, σε σχέση με τις μονάδες ψυχικής υγείας.

6.2.2. Διερεύνηση θανάτων και τραυματισμών

Ο Ε.Μ.Π. εξακολούθησε την επικοινωνία με τις διοικήσεις χώρων κράτησης, όπου εκδηλώθηκαν περιστατικά θανάτων ή τραυματισμών κρατουμένων (αυτοκτονίες ή απόπειρες, θάνατοι από παθολογικά αίτια, συμπλοκές), αναδεικνύοντας γενικότερα ζητήματα λειτουργίας τους (μέτρα ασφαλείας, επάρκεια προσωπικού, έγκαιρη αντιμετώπιση ιδιαίτερων αιτημάτων ή συμπεριφορών, διαχείριση εκτάκτων περιστατικών) και συστήνοντας τη λήψη μέτρων, όχι μόνο για την εκ των υστέρων αξιόπιστη διερεύνηση περιστατικών αλλά, πρωτίστως, για την πρόληψή τους.

6.2.3. Δικαιώματα κρατουμένων

Εξετάζοντας αναφορές υπό τη γενική αρμοδιότητά του, ο Συνήγορος παρενέβη για την άσκηση δικαιωμάτων των κρατουμένων, επισημαίνοντας στη διοίκηση τις υποχρεώσεις της, βάσει εθνικής και ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Ενδεικτικά:

α. Καταστάματα Κράτησης

- Κρατούμενος ζήτησε αντίγραφα των αποφάσεων μεταγωγής του για να τις προσβάλει δικαστικά. Η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής αρνήθηκε, διότι οι αποφάσεις περιείχαν και στοιχεία άλλων κρατουμένων. Ο Συνήγορος επισήμανε το δικαίωμα κάθε κρατουμένου για γνώση της αιτιολογίας και τεκμηρίωσης των διοικητικών πράξεων που ρυθμίζουν τις συνθήκες κράτησής του, καθώς η Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών υπόκειται σε υποχρέωση αιτιολόγησης. Το αίτημα ικανοποιήθηκε με χορήγηση αποσπάσματος, βάσει πρότασης του Συνηγόρου.
- Με παρέμβαση του Συνηγόρου έγινε δεκτό το αίτημα κρατουμένου, εισαχθέντος σε Α.Ε.Ι., να μεταχθεί σε κατάσταση κράτησης του τόπου όπου λειτουργεί το τμήμα φοίτησής του, προκειμένου να παρακολουθεί υποχρεωτικά εργαστήρια.
- Κρατούμενος ζητούσε επί τετράμηνο, με σύμφωνη γνώμη των ιατρών του Καταστήματος Κράτησης, να μεταφερθεί σε νοσοκομείο για επείγουσες εξετάσεις. Η μεταφορά πραγματοποιήθηκε με παρέμβαση του Συνηγόρου.

β. Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών

- Σύριος υπερήλικας, διοικητικά κρατούμενος επί εξάμηνο, αφέθηκε ελεύθερος λόγω επιβαρυσμένης υγείας, με παρέμβαση του Συνηγόρου.
- Σύρια, διοικητικά κρατούμενη για περισσότερο από ένα έτος, ανέφερε πως είναι θύμα έμφυλης βίας, αλλά δεν είχε παραπεμφθεί προς εξειδικευμένη εξέταση, παρά τη σχετική εισήγηση του αρμόδιου ψυχολόγου, καθώς η οικεία Αστυνομική Διεύθυνση έκρινε αναπόδεικτους τους ισχυρισμούς της.
- Σύριος κρατούμενος φέρεται να μην λάμβανε την ειδική διατροφή που επιβάλλεται από το πρόβλημα υγείας του και να στερείτο πρόσβασης σε ιατρική και ψυχοκοινωνική παρακολούθηση, ενώ έφερε εξανθήματα λόγω πλημμελούς καθαριότητας. Παραπέμποντας σε παλαιότερα ευρήματα αυτοψιών του, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στην οικεία Αστυνομική Διεύθυνση, η οποία αρκέστηκε σε διάψευση των καταγγελλομένων και παρέλειψε να διευκρινίσει τις συνθήκες υγιεινής ή τη δυνατότητα άμεσης περίθαλψης και εκτίμησης της ανάγκης παραπομπής σε νοσοκομείο.

6.3. Αυτοψίες

6.3.1. Προαναχωρησιακά Κέντρα και Τμήματα Συνοριακής Φύλαξης

- Σε επισκέψεις στα Τμήματα Συνοριακής Φύλαξης Σουφλίου και Φερών Έβρου, στα ΠροΚεΚΑ Ταύρου, Αμυγδαλέζας Αττικής και Φυλακίου Έβρου, καθώς και σε τμήματα της Αστυνομικής Διεύθυνσης Θεσσαλονίκης, ο Ε.Μ.Π. διαπίστωσε προσπάθειες για βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, αλλά και πάγια προβλήματα, όπως έλλειψη διερμηνείας και τηλεκαρτών.
- Δεν διαπιστώθηκε υπερπληθυσμός, χωρίς ωστόσο να έχει γίνει δεκτή η πρόταση για αποσυμφόρηση ως μέτρο προφύλαξης. Οι εμβολιασμοί ξεκίνησαν, μόλις τον Οκτώβριο 2021, σε μικρό ποσοστό εγκλείστων στα ΠροΚεΚΑ της Αττικής, ενώ η έλλειψη προσωρινού Α.Μ.Κ.Α. εμποδίζει τον εμβολιασμό στο Φυλάκιο Έβρου. Ο Ε.Μ.Π. επαναφέρει την πρότασή του για μέτρα εναλλακτικά της κράτησης και συνιστά ταχεία επέκταση του προγράμματος εμβολιασμού στο σύνολο των κρατουμένων.
- Παραμένει η πρακτική της κράτησης των νεοεισερχομένων από τον Έβρο (οδηγούνται, πλην οικογενειών, στο ΠροΚεΚΑ Φυλακίου), αλλά και από τα θαλάσσια σύνορα (οι διασωθέντες από ναυάγια το Σεπτέμβριο και Οκτώβριο 2021 οδηγήθηκαν στην Αμυγδαλέζα). Η πρακτική αυτή καταστρατηγεί τις διατάξεις για την Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής (οργανική μονάδα του Υπουργείου Μετανάστευσης και όχι της ΕΛ.ΑΣ.) και σηματοδοτεί την πάγια αντιμετώπιση του μετανάστη ή/και αιτούντος άσυλο ως κρατουμένου, δηλαδή την κατά κανόνα στέρηση της προσωπικής του ελευθερίας, κατά παράβαση της αρχής της αναλογικότητας.

6.3.2. Κατάστημα Κράτησης Νέας Αλικαρνασσού

Επιδεινώνεται σοβαρά, παρά τις προσπάθειες του προσωπικού, το οξύτατο κτιριακό πρόβλημα που είχε διαπιστωθεί προ τριετίας. Οι παμπάλαιες, μη συντηρούμενες εγκαταστάσεις – των οποίων η ακαταλληλότητα έχει και επισήμως πιστοποιηθεί – αφενός καθιστούν αδύνατη τη διαχείριση του υπερπληθυσμού (υπερβάση δυναμικότητας κατά 40%, κελιά εκτός χρήσεως λόγω κατάρρευσης), την εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης (ύδρευση, αποφυγή συγχρωτισμού σε περιπτώσεις κρουσμάτων κορωνοϊού) και τη συνέχιση ή έναρξη εκπαιδευτικών ή άλλων δραστηριοτήτων, αφετέρου δημιουργούν άμεσο κίνδυνο για την ασφάλεια κρατουμένων και προσωπικού σε ενδεχόμενα σεισμού ή πυρκαγιάς.

6.3.3. Κρατητήρια Αστυνομικής Διεύθυνσης Ηρακλείου

Διαπιστώθηκαν σχετικώς αξιοπρεπείς συνθήκες και αποτελεσματική διαχείριση, παρά τη συνεχιζόμενη προβληματική πρακτική της παραμονής αλλοδαπών υπό απέλαση σε αστυνομικά κρατητήρια. Φαίνεται πως έχουν εκλείψει φαινόμενα υπερπληθυσμού ή μακροχρόνιας κράτησης. Προτείνονται βελτιωτικές παρεμβάσεις, όπως η αξιοποίηση διαθέσιμου χώρου για προαυλισμό.

6.3.4. Ψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημιακού Γενικού Νοσοκομείου Ηρακλείου

- Τα έκτακτα υγειονομικά μέτρα, όπως η αναστολή επισκεπτηρίων και αδειών, θα έπρεπε να έχουν αντισταθμιστεί με καθημερινή πρόσβαση σε ανοικτούς χώρους και οργανωμένες θεραπευτικές δραστηριότητες, σύμφωνα με τη «Δήλωση Αρχών» της CPT¹⁹² για τη μεταχείριση ατόμων που στερούνται την ελευθερία τους στο πλαίσιο της πανδημίας.
- Η κλινική δεν ανταποκρίνεται στην υποχρέωση συγκεντρωτικής και αναλυτικής καταγραφής, σε ειδικό μητρώο, των εφαρμοζόμενων μέτρων περιορισμού (χημική/φυσική καθήλωση), ενώ οι ακούσια νοσηλευόμενοι δεν ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους και τα διαθέσιμα ένδικα μέσα.
- Διαπιστώθηκε παράτυπη και εσφαλμένη πρακτική παράδοσης των ψυχιατρικών γνωματεύσεων στους αστυνομικούς, στους οποίους απευθύνεται η εισαγγελική παραγγελία για τη μεταφορά του φερόμενου ως ασθενούς προς εξέταση. Ωστόσο η ακούσια νοσηλεία, ως περιορισμός προσωπικής ελευθερίας, πρέπει να τελεί υπό δικαστική εγγύηση.

6.4. Συνεργασία με διεθνείς φορείς και δίκτυα

- Ο Ε.Μ.Π. συμμετείχε στις ανά χώρα διαβουλεύσεις και στην εναρκτήρια διαδικτυακή συνεδρίαση της «*Association for the Creation of an International Training Centre for Visits to Places of Deprivation of Liberty*» (Ιούνιος 2021) για τη δημιουργία – με συνεργασία του Συμβουλίου της Ευρώπης – ενός διεθνούς κέντρου κατάρτισης των φορέων ελέγχου των συνθηκών κράτησης και προστασίας των δικαιωμάτων των κρατουμένων.
- Στο πλαίσιο επίσκεψης κλιμακίου της Επιτροπής Πρόληψης Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης (CPT), πραγματοποιήθηκε συνάντηση εργασί-

---

192. <https://rm.coe.int/16809cfa4b>.

ας με τον Ε.Μ.Π. (Νοέμβριος 2021) για ανταλλαγή πληροφοριών, εκτιμήσεων και απόψεων σχετικά με τις συνθήκες κράτησης.

- Ο Ε.Μ.Π. συμμετείχε, παρουσιάζοντας τις θέσεις και δράσεις του, στις συναντήσεις (διαδικτυακές ή ζωντανές) του δικτύου των ομόλογων μηχανισμών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.